УДК 378.147,96:81’253 **Тоцька Н.Л.**

ПЕРЕКЛАД – МЕТОД ВИБОРУ ГРАМАТИЧНОЇ ФОРМИ ДО СИТУАЦІЇ

Завданням перекладу є відтворення особливостей структури тексту, його функцій шляхом використання аналогічних засобів вираження думок. Основна мета – не порушити граматичних зв’язків, чіткості, конкретності, стислості.

Ключові слова: відтворення, структура тексту, граматичні зв’язки, конкретність, стислість.

Постановка проблеми. Сьогодні вищій технічній школі необхідний комунікативно спрямований мовленнєвий підхід, що передбачає і забезпечує роботу над формуванням умінь вільно здійснювати мовне професійне спілкування в усній і писемній формі, застосовувати вироблені суспільством правила мовного поводження, доцільно використовувати ресурси мовлення в різних ситуаціях життєвої та виробничої практики.

Для вільного володіння професійним усним та писемним мовленням студент вищого технічного навчального закладу повинен мати чималий активний лексичний запас слів. Збагаченню цього запасу, вихованню чуття до слова сприяють переклади.

Аналіз досліджень і публікацій. Сутність перекладу обґрунтували Л. Бархударов [1], В.Виноградов [3, с. 3], В. Русанівський [4], А. Федоров [6].

За Л. Бархударовим, “переклад – це процес перетворення мовленнєвого твору однією мовою у мовленнєвий твір іншою мовою при збереженні незмінного плану змісту, тобто значення” [1].

Це визначення Л. Бархударов узяв за основу розробленої “семантико-семіотичної моделі” перекладу, за якою процес перекладу безпосередньо залежить від того, що в науці про знакові системи – семіотиці називається “двобічним характером мови”.

Мовний аналіз сучасних перекладів документів, наукових текстів, якими користуються у своїй діяльності фахівці технічної сфери, викликає застереження щодо їх нормативних форм. Насамперед це – значеннєва невідповідність слів в оригіналі та при перекладі.

Технічний текст потрібно перекладати абсолютно точно. Хоча читати його студентам неважко, бо вони знаходять у ньому багато відомих технічних термінів. Тому викладачеві над ним доводиться працювати зі студентами найбільше, і саме тут потрібний чималий досвід роботи на даному факультеті.

Метою статті стало обґрунтування методичних принципів навчального професійного перекладу. Для цього необхідно добирати зразки літератури з різних розділів дисципліни за фахом, а також засвоїти ряд термінів з точним розкриттям їх значення. Часто при перекладі може вживатися невдало побудовані синтаксичні конструкції, що зумовлюються прагненням мовців до буквального перекладу, внаслідок чого порушуються не тільки граматичні, стилістичні норми сучасної української мови, а й зміст думки.

Тому, перш ніж пропонувати студентам текст для перекладу, потрібно спочатку самому викладачеві виконати його, звернути увагу на ті мовні особливості оригіналу, які треба враховувати, щоб якомога точнішим був переклад.

Завданням перекладу стає якщо не пряме відтворення особливостей структури його тексту, то відтворення його функцій шляхом використання аналогічних засобів вираження думок. Основна мета – не порушити граматичних зв’язків, а за цим – чіткості, конкретності, стислості.

Переклад тексту в оригіналі вимагає вдумливого аналізу його змісту та добору таких засобів, які найточніше передавали його зміст другою мовою [5, с. 5].

Виклад основного матеріалу. Переважна більшість стійких сполучень слів потрапила до літературної мови з народної і становить її національні ознаки. Лексика історичних термінів досить вичерпно характеризує минулі процеси, явища і поняття у відповідних

сферах, відбиваючи досягнення у побуті, виробничій діяльності, історичному розвиткові народу.

Мова є плодом розуму й пам'яттю, вмістищем історії, усіх людських шляхів, перехресть, розгалужень, об'їздів, переправ, стежок і магістралей.

При цьому всякий етимологічний словник вказує ще й на синтез мов, є історією перекладу та недоперекладу і свідчить про характер міжнародних контактів та непорозумінь – за участю тлумача чи без.

У мову часто повертається те, що колись з неї зникло, зокрема й через інші мови. І. Бодуен де Куртене підкреслював, що одна на одну впливають стара мова (обрядів, церкви, перекладів) і нова – мови схрещуються і змішуються не тільки територіально, а й хронологічно, тож "немає і бути не може жодного чистого, не змішаного мовного цілого" [2]. Зважмо при цьому: в добу панування супутникового телезв'язку, радіо та Інтернету вже не випадає говорити про те, що якась мова безроздільно охоплює свою територію. Очевидно, що одним із критеріїв того, що мови різні – і чи не найголовнішим – є потреба у перекладі. Але й ця потреба має свої кількісні і якісні виміри. Та й поняття перекладу доводиться щораз уточнювати якраз з огляду на те, що ми називаємо окремою мовою, як розуміємо її інші ість.

Тобто два поняття можна визначити одне через одне, але тільки разом у сукупності. Складність саме у боротьбі протилежних процесів уніфікації та урізноманітнення лінгвосфери.

Навчальний переклад є важливим засобом розвитку професійного мовлення і має застосовуватися разом з іншими завданнями для засвоєння матеріалу, розвитку мовленнєвих умінь і навичок. Чим частіше застосовуватиметься переклад на заняттях у технічному ВНЗ, тим швидше студенти оволодіють українським мовленням, опанують фахову термінологію для спілкування.

Навчальний переклад тільки тоді сприяє формуванню мовленнєвих умінь та навичок, коли він проводиться систематично, з конкретною метою порівняння, зіставлення (табл. 1).

Одним із ефективних прийомів роботи з технічним текстом є аудіювання. У практичній діяльності з чотирьох видів мовленнєвої діяльності студентів найменше уваги приділяється аудіюванню.

Таблиця 1.

Дидактичне забезпечення у технічному ВНЗ

Методи навчання	**Прийоми, засоби**	**Дидактичне забезпечення**	**Форми роботи**
Спостереження над власне українською лексикою	Дисципліни гуманітарного циклу		
	Тлумачення слів	Основна література (картки, таблиці)	Лекції у музеях, виставочних залах
Аналіз українських текстів	Порівняння Протиставлення Зіставлення	Додаткова література	Конференції
Пояснення матеріалу	Виступ з опорою на українські джерела Аудіювання	Наочність до теми	Дискусії
Підготовка до українського висловлювання	Комплектування	Спеціалізована за фахом література	Семінар

Починаючи зі шкільного віку, в дитини успішно розвивають мову, вчать писати і читати, а методика навчання слуханню майже не розроблена. Однак варто помітити, що у спілкуванні перевага звичайно буває за тим, хто вміє слухати, оперативно робити відповідні записи, осмислювати їх і використовувати у діалозі.

Аудіювання формує вміння студентів технічного ВНЗ сприймати на слух і розуміти з одного прослуховування зміст текстів різних стилів, типів, жанрів, що включають діалогічне і монологічне мовлення:

1) визначати основну думку тексту;
2) розрізняти основну і додаткову інформацію;
3) усвідомлювати ставлення автора до написаного;
4) сприймати особливості тексту з фаху.

Найважливішою специфічною рисою усіх типів завдань є їх інтегрований характер, зумовлений тим, що розгляд професійного мовлення у комплексі значень професійно-мовленнєвої системи та функцій (семантичних, синтаксичних, стилістичних, комунікативних) передбачає інтеграцію відповідних знань на рівні української професійної лексики.

Висновки. Мовний аналіз сучасних перекладів наукових текстів, яким користуються у своїй діяльності фахівці, викликає застереження щодо нормативних форм. Насамперед це – значеннєва невідповідність слів в оригіналі та при перекладі.

Студенти технічних університетів, використовуючи професійну лексику, часто невдало вживають побудовані синтаксичні конструкції, що зумовлюються прагненням до буквального перекладу, внаслідок чого порушуються не тільки граматичні, стилістичні норми сучасної української мови, а й зміст думки.

Аналіз сучасних науково-технічних текстів дозволяє зробити висновок про те, що недотримання або порушення комунікативної точності відбувається тоді, коли студенти невдало використовують мовні засоби української мови – синоніми, антоніми, пароніми, багатозначні слова. У професійному мовленні таке становище може привести до непорозуміння між спеціалістами певної фахової галузі та неправильного тлумачення технічного наукового тексту.

Наприклад, в одній рекламації було написано: "… заготовки зубчастих коліс не мають манкіровки і свідків…". Слово "свідки" – це професіоналізм, уживаний на позначення макетів деталей, що додаються до кожної партії, проте це треба роз'яснювати у наступному листі.

Фах людини, галузь виробництва, з яким вона пов'язана, неминуче зумовлює активізацію у її мові професійних слів і висловів, необхідних для її спілкування під час виробничого процесу. Професійні слова позначають назви понять певної галузі виробництва, роду занять тощо.

Перспективи подальших розвідок проблеми. Розвинені літературні мови внесли вагомий вклад у формування спеціальної термінології, але кожна з них зберігає й свої власні традиції, що складалися історично, і характер яких визначається науковими, науково-технічними та загальнокультурними контактами нації як носія конкретної мови.

Для того, щоб теоретичні відомості набули практичного значення, потрібне постійне тренування у застосуванні знань процесу практичної мовленнєвої діяльності. Від того, як вільно зможуть користуватися своїми професійно-мовленнєвими уміннями й навичками випускники, залежить ступінь активної участі їх у виробничому та суспільному житті країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бархударов Л. Язык и перевод. – М.: Изд-во Международные отношения, 1975. – 237 с.
2. Бодуэн де Куртенэ И.А. О смешанном характере всех языков // Избранные труды по общему языкознанию. – М. – 1963. Т. 1. – 363 с.
3. Виноградов В. Проблемы культуры речи и некоторые задачи русского языкознания // Вопросы языкознания. – 1964. №3. – С. 3-9.
4. Русанівський В. Мова в нашому житті. – К.: Наукова думка, 1989. – 112 с.
5. Тоцька Н.Л. Науково-методичні розробки: "Переклад – метод опрацювання технічної літератури" з дисципліни "Ділова українська мова". – Херсон: ХДТУ, 2004. – 28 с.
6. Федоров А. Основы общей теории перевода. – М.: Высш. шк., 1968. – 395 с.

Тоцкая Н.Л.

ПЕРЕВОД – МЕТОД ВЫБОРА ГРАММАТИЧЕСКОЙ ФОРМЫ ОТНОСИТЕЛЬНО СИТУАЦИИ

Задание перевода – воспроизведение особенностей структуры текста, его функций путем использования аналогичных средств выражения мысли. Главная цель – не нарушить грамматических связей, четкости, конкретности, краткости.

Ключевые слова: воспроизведение, структура текста, грамматические связи, конкретность, краткость.

Totskaya N.L.

TRANSLATION AS A METHOD OF CHOICE OF GRAMMATICAL FORM IN ACCORDANCE TO A SITUATION

The task of translation is reproducing of text structure peculairities, its functions by means of usage of analogical media of thought expression. The main objective is not to violate grammar connections, legibility, specification and brevity.

Key words: reproducing, text structure, grammar connections, specification, brevity.

УДК 378.147 **Черепанова С.Б.**

РОБОТА З ІНШОМОВНИМ ТЕКСТОМ У ВНЗ

Стаття присвячена проблемі навчання розуміння іншомовних текстів за фахом студентів. Наводяться приклади вправ для полегшення процесу розуміння та усвідомлення іншомовних текстів.

Ключові слова: іншомовний текст, автентичний текст, логічна структура, структурна цілісність

Задачі подальшого підвищення якості підготовки спеціалістів з вищою освітою вимагають удосконалення процесу навчання. У зв’язку з цим у методиці навчання іноземних мови відбувається активний пошук ефективних прийомів навчання.

Сучасна концепція навчання іноземної мови у немовному ВНЗ ставить особливий акцент на ролі іноземної мови як невід’ємного компоненту професійної підготовки сучасного спеціаліста будь-якого профілю. Важливою метою у викладанні іноземної мови у немовному ВНЗ є підготовка спеціаліста до оволодіння читанням як засобом оперативного отримання та структуризації професійно значимої інформації.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності розробки системи вправ для полегшення та усвідомлення іншомовних текстів за фахом студентами ВНЗ.

Основним завданням навчання іноземної мови на немовних факультетах університету є навчання розуміння іншомовних наукових текстів за фахом студентів. Однак рівень підготовки у ВНЗ з іноземної мови не дає змоги спеціалістам працювати із закордонними джерелами. Виникає протиріччя між потребами суспільства та рівнем підготовки з іноземної мови студентів ВНЗ. Існує потреба вирішення цього питання у практиці навчання іноземних мов. Щоб підготувати студентів до майбутньої професійної кар’єри, необхідно оснастити їх не тільки теоретичними знаннями, але й стратегіями розуміння іншомовних автентичних текстів.

Процес розуміння тексту є об’єктом вивчення багатьох наукових галузей: філософії, психології, лінгвістики. Останнім часом спостерігається посилення інтересу дослідників до вивчення різних аспектів проблеми розуміння тексту взагалі та наукового тексту зокрема (І.Л. Бим, А. Вейзе, І.Зимня, З. Кличникова, Г.В. Рогова, Т.С. Серова, С.К. Фоломкина, С.Ф. Шатилов та ін.).